

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 14 grudnia 2015 r.

Poz. 8075

UCHWAŁA NR IX/48/15 RADY GMINY MOSZCZENICA

z dnia 30 czerwca 2015 roku

w sprawie przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) Rada Gminy Moszczenica uchwala, co następuje:

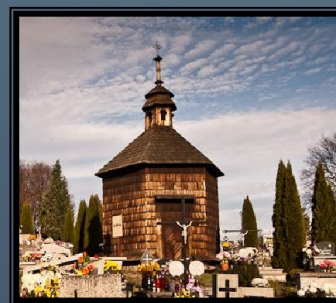
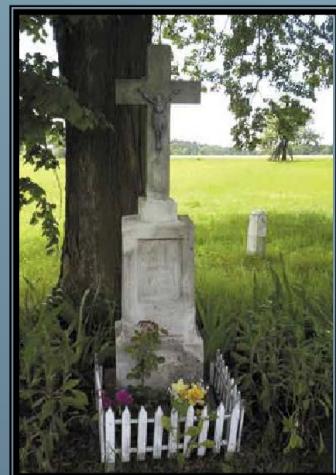
§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Moszczenica na lata 2015–2019”, zaopiniowany pozytywnie przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Moszczenica.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Stanisław Szczerba

Załącznik do Uchwały Nr IX/48/15
Rady Gminy Moszczenica
z dnia 30 czerwca 2015 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA 2015-2019

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA**Spis treści**

1.	Podstawa prawna opracowania dokumentu	2
2.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	2
3.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	9
3.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	9
3.2.	Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	12
4.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	16
4.1.	Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie gminy	17
4.2.	Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	19
4.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	29
4.4.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	30
4.5.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	33
5.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego	39
6.	Założenia programowe	41
7.	Instrumentarium realizacji Programu opieki nad zabytkami w Gminie Moszczenica	46
8.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	47
9.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	50
10.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	59
11.	Spis tabel.....	60
12.	Spis ilustracji.....	60

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

1. Podstawa prawna opracowania dokumentu

Dokument został opracowany zgodnie z podstawą prawną dotyczącą obowiązku wykonania programu opieki nad zabytkami, określoną w przepisie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.). Artykuł 87 ust. 2 cytowanej ustawy jasno weryfikuje cele opracowania programu, a mianowicie:

1. *Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
2. *Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
3. *Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
4. *Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
5. *Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
6. *Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków;*
7. *Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W Polsce obowiązek opieki nad zabytkami i ich ochrony określa art. 5, 6 oraz 86 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, definiując go jako obowiązek spoczywający na państwie i każdym obywatelu:

Art. 5.

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA**Art. 6.**

1. *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*

2. *Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.*

Art. 86, który mówi, że *„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie (...)”*

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446 z późn. zm.). Przy opracowywaniu program opieki nad zabytkami należy uwzględnić w szczególności przepisy: art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 89. Ochrona zabytków w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. oznacza działania organów administracji publicznych podejmowane w celu:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobiegania zjawiskom niepożądanym: niszczeniu i niewłaściwemu korzystaniu z zabytków, ich kradzieżom, zaginięciom, nielegalnemu wywozowi za granicę,
- kontrolowania stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględniania zadań ochronnych w procesie planowania, zagospodarowania przestrzennego oraz kształtowania środowiska.

W nawiązaniu do zapisu ustawy istnieją cztery formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik przyrody,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie wymogów ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji lokalizacyjnej.

Ustawa definiuje dwie formy opieki nad zabytkami:

- ochronę zabytków, która ma być sprawowana przez organy państwowe,
- opiekę nad zabytkami, sprawowaną przez właścicieli i użytkowników zabytków.

W opracowaniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami głównie uwzględnia się następujące przepisy cytowanej ustawy:

Art. 3, który stanowi słowniczek pojęć i wyjaśnia użyte w ustawie określenia:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku;

Art. 4, 5 weryfikujące cele, do jakich prowadzą działania podejmowane przez organy administracji publicznej w realizacji zadań ochrony i opieki nad zabytkami;

Art. 6, który wymienia zabytki podlegające ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania: zabytki nieruchome, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne z wyszczególnieniem ich rodzajów;

Art. 7 wymieniający formy ochrony konserwatorskiej: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;

Art. 16 ust. 1, który wskazuje radę gminy jako jedyny organ tworzący park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej – na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;

Art. 16 ust. 2, 3, 4, 5, 6, art. 17, które określają: dokumenty niezbędne dla tworzonego parku kulturowego, sposób zarządzania parkiem, oraz zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku;

Art. 18 wymieniający dokumenty strategiczne sporządzane na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym, gdzie uwzględnia się ochronę i opiekę nad zabytkami oraz precyzuje co w szczególności zawierają wymienione koncepcje, strategie, analizy, plany i studia;

Art. 19 wskazujący, że studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniają: ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenie, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe, ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami, strefy ochrony konserwatorskiej ustalone w zależności od potrzeb, na których obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tych terenach zabytków;

Art. 20, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków;

Art. 21 mówiący o ewidencji zabytków jako o podstawie sporządzania programów

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy;

Art. 22 określający w jakiej formie są prowadzone ewidencje zabytków krajowe, wojewódzkie i gminne oraz, że włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku;

Art. 71 ust.2, który mówi, że sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki;

Art. 81 wskazujący organ stanowiący gminy jako udzielający dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz określa, że dotacja może być udzielona w wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę tych prac;

Art. 89, który wskazuje, że organami ochrony zabytków są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje Generalny Konserwator Zabytków oraz wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Nowelizacja ustawą z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474) wprowadziła istotne zmiany w zakresie:

- wywozu zabytków poza granice kraju (art.51, art.52, art.56, art.57, art. 58, art. 59, art.61),
- w zakresie form ochrony zabytków ustawa dodaje do ustaleń ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego – ustalenia ochrony w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 7, pkt. 4),
- art. 18, który wymienia dokumenty strategiczne sporządzane na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym, gdzie uwzględnia się ochronę i opiekę nad zabytkami rozszerzono o dokumenty, których ustalenia ochrony stanowią formę ochrony konserwatorskiej,
- art. 19 rozszerzono o ust.1 a, który określa, że w dodanych formach ochrony konserwatorskiej uwzględnia się ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz innych zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- do art. 22 dodano ust. 5 i 6 ujmujące jakie zabytki powinny być ujęte w gminnej ewidencji zabytków, tj. zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa wprowadziła zmiany w ustawach – z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wynikające z wprowadzenia zapisów dotyczących gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

1. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r. poz. 199 z późn. zm.). Ustawa określa: zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy.

Ustawa mówi, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. 2013 poz. 1409 z późn. zm.)

Ustawa – Prawo budowlane, normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, m.in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

zagospodarowania przestrzennego.

3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.), która mówi m.in. o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

4. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.), która stanowi rozszerzenie ustawy Prawo ochrony środowiska. W przepisach ustawy określono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko i wskazano dokumenty wymagające takiej oceny. Są to m. in. projekty przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju regionalnego, turystyki i wykorzystania terenu. Dokumenty te w zasadniczy sposób odnoszą się do zabytków. W dziale V ustawy dotyczącym oceny oddziaływania na środowisko oraz na obszar Natura 2000 wskazano przedsięwzięcia wymagające takiej oceny oraz omówiono zakres i tryb przygotowanie dokumentów: Raport oddziaływania na środowisko, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, ponowne przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko oraz oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000.

5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.), której przepisy określają m. in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r. poz. 782). W rozumieniu ustawy celem publicznym jest m. in.: opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa m.in. postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

7. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r. poz. 406 z późn. zm.). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. (art.1 ust.1) Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art.1 ust.2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art.1 ust.4). Art.2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art.9 ust 1,2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy m.in. sprawowanie opieki nad zabytkami (art. 32 ust. 1,2).

8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.). W ramach ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach określają:

1. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987 z późn. zm.) Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „*Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami*” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomości obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum (art. 6 ust. 4).

2. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012, poz. 642 z późn. zm.) mówi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Rozdział dotyczy relacji Programu opieki nad zabytkami Gminy Moszczenica z dokumentami o randze krajowej, jak również opracowań strategicznych i planistycznych sporządzonych dla obszaru województwa małopolskiego i powiatu gorlickiego w kontekście zapisów i działań dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami realizuje zapisy Zintegrowanej Strategia Rozwoju Powiatu Gorlickiego, Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, Programu Strategicznego Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego, Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016, a także założenia programowe międzynarodowych dokumentów, określających wartość dziedzictwa kulturowego i zasady jego ochrony, w szczególności Konwencji UNESCO oraz Konwencji Rady Europy w dziedzinie kultury.

3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Dokumentem o szczególnym znaczeniu dla kwestii ochrony zabytków w Polsce są Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod kierunkiem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, konserwatora dzieł sztuki. W dokumencie zapisano m.in.:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

„Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zawarto cele i zadania dla Programu Krajowego. Uznano, że „Celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków:

1. Zasady primum non nocere;
2. Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
3. Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
4. Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
5. Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
6. Zasady odwracalności metod i materiałów;
7. Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów-architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń.

W dokumencie do opracowania Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przyjęto następujące tezy:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomości, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych.
2. Działania o charakterze systemowym:
  - powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,

- wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.

3. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

4. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania – ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

5. Kształcenie i edukacja: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.

6. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

Program koreluje z założeniami Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, której koordynatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Działania wskazane we wspomnianym dokumencie mają wspierać zaangażowanie obywatelskie, zachęcać do współpracy oraz wzmacniać kreatywność Polaków. Dokument jest opracowaniem wielowymiarowym i międzyresortowym, zakładającym skoordynowaną interwencję publiczną w obszarach niewystarczająco akcentowanych w dokumentach horyzontalnych. Misją Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 jest tworzenie, utrzymywanie i doskonalenie warunków dla rozwoju kapitału społecznego w Polsce, poprzez wspieranie działań na rzecz aktywności i kreatywności obywateli oraz ich współpracy dla dobra wspólnego.

Strategia zakłada realizację następujących celów:

- cel strategiczny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski,
- cel operacyjny 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji,
- cel operacyjny 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne.

Program opieki nad zabytkami Gminy Moszczenica wpisuje się w proponowane w ww. dokumencie cele, priorytety i działania, a mianowicie:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016 jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych i stanowi program rozwoju określony w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Program stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Natomiast obowiązek opracowania Krajowego Programu przez Generalnego Konserwatora Zabytków wynika z przepisu art. 90 ust. 2 pkt 1 tej ustawy. Jednocześnie wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Jednym ze strategicznych założeń Krajowego Programu jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego.

Cel główny Krajowego Programu to: *Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.*

Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii i działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

3.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego

Program opieki nad zabytkami Gminy Moszczenica na lata 2015-2019 jest dokumentem programowym służącym wdrażaniu strategii rozwoju regionalnego. W związku z powyższym odwołuje się bezpośrednio do zapisów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 oraz Programu Strategicznego Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego. Niniejszy program opieki nad zabytkami wpisuje się w zapisy strategii rozwoju województwa, w szczególności wyznaczone w Obszarze 2 – Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego, w szczególności w kierunku polityki rozwoju 2.1 „Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej”. Wizja Małopolska 2020 określona została w strategii rozwoju województwa jako: „Chcemy, aby Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki”. Głównym celem polityki rozwoju regionu jest efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim. Celem strategicznym Obszaru 2 jest wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury.

Kierunki polityki rozwoju Obszaru 2 „Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego”:

- 2.1 Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej;
- 2.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego;
- 2.3 Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego;
- 2.4 Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego.

Działania podejmowane w zakresie opieki nad regionalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym oraz ochrony i kształtowania krajobrazu:

- 2.1.1 Kształtowanie zrównoważonego krajobrazu kulturowego;
- 2.1.2 Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków oraz przeciwdziałanie procesowi ich degradacji;
- 2.1.3 Ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek;
- 2.1.4 Ochrona tradycyjnej zabudowy regionalnej i układów ruralistycznych;
- 2.1.5 Powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia;
- 2.1.6 Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych;
- 2.1.7 Zachowanie i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego, w tym przywrócenie rzeczywistej wartości zniszczonym obiektom oraz ponowne określenie dla poszczególnych obiektów ich wartości zabytkowych, wskazanych do bezwzględnej ochrony;
- 2.1.8 Utrzymanie wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej szczególnie poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej;
- 2.1.9 Funkcjonalne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym, w tym rozwój partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego;
- 2.1.10 Badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego;
- 2.1.11 Poprawa funkcjonowania instytucji opieki nad zabytkami;
- 2.1.12 Wdrożenie mechanizmów włączających wartości dziedzictwa w obieg gospodarczy;
- 2.1.13 Zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- 2.1.14 Stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym;
- 2.1.15 Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Program opieki nad zabytkami Gminy Moszczenica na lata 2015-2019 wpisuje się w cele i założenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, podjętego uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego w 2003r. Celem strategicznym (B.4.) określonym w planie zagospodarowania przestrzennego w polu strategii – pejzaż jest kształtowanie krajobrazu kulturowego poprzez:

- B.4.1. – Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego;
- B.4.2. – Zapobieganie rozproszaniu osadnictwa;
- B.4.3. – Ochronę dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich;
- B.4.4. – Ochronę tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich;
- B.4.5. – Ochronę zabytków i rewitalizację starej zabudowy.

Program koreluje z celami określonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, w zakresie dziedzictwa kulturowego tj.:

- ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa,
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.

Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego

Program opieki nad zabytkami realizuje zapisy Programu Strategicznego Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego. Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego jest jednym z 10 zintegrowanych programów strategicznych służących wdrażaniu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, poprzez przejście od planowania strategicznego do programowania operacyjnego.

Tematom podejmowanym przez program opieki nad zabytkami odpowiada Priorytet 1 Programu Strategicznego Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego: Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych.

W ramach tego priorytetu realizowane będą dwa kierunki działań:

- pierwszy obejmujący obszar związany z ochroną zabytków, tworzeniem kompleksowych systemów informacji, opisu i interpretowania dziedzictwa kulturowego oraz udostępnianiem jego zasobów,
- drugi, związany z problematyką planowania i zagospodarowania przestrzennego, obejmuje spektrum działań mających na celu wprowadzanie harmonii, ładu i treści kulturowych do przestrzeni środowiska życia.

Działania podejmowane w ramach Programu Strategicznego Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego zakładają przeprowadzenie prac remontowych, budowlanych, konserwatorskich, zabezpieczających i rewitalizacyjnych oraz waloryzujących najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego w regionie, co generować będzie zachowanie dziedzictwa kulturowego, interpretację i świadomą akceptację społeczną, sprzyjającą rozwojowi aktywnych postaw społecznych i gospodarki nieinwazyjnej dla środowiska kulturowego i naturalnego, w tym zwłaszcza gospodarki turystycznej i rekreacyjnej. Wykorzystane zostaną nowe technologie dla dokumentowania i udostępniania zasobów dziedzictwa oraz dla edukacji, zwłaszcza kulturalnej. Podniesiony zostanie standard zarządzania dziedzictwem oraz oferty muzealnej, czego efektem będzie znacząca poprawa jakości dostępu do zasobów dziedzictwa, a co za tym – możliwość czerpania, wykorzystywania, redefiniowania treści kulturowych dla interpretacji swojej tożsamości oraz twórczej kreacji. Wzmocniona zostanie tożsamość regionalna oparta o walory autentycznego dziedzictwa oraz rozwinięta zostanie współpraca międzyregionalna i międzykulturowa dla współczesnej interpretacji dziedzictwa, a jego potencjał zostanie lepiej wykorzystany dla podnoszenia jakości życia mieszkańców, społeczno-gospodarczego rozwoju oraz budowy marki regionu.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2008-2015

Misja dokumentu to: *Powiat gorlicki to czerpiąca ze swej różnorodności kraina pogranicza kultur, to siedziba ludzi życzliwych i przedsiębiorczych, oferująca gościom unikalną, pierwotną przyrodę, piękne krajobrazy oraz zdrową regionalną kuchnię opartą na ekologicznej żywności, wspierająca aktywność mieszkańców i sprzyjająca inwestorom.*

Strategia zakłada realizację następujących priorytetów:

- Podnoszenie poziomu jakości życia w powiecie gorlickim – działania związane z dostępem do usług społecznych, możliwościami samorealizacji mieszkańców powiatu w

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

kontekście osobistym i zawodowym, sprzyjaniu rozwoju aktywności obywatelskiej mieszkańców powiatu;

- Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej i atrakcyjności inwestycyjnej powiatu – działania dotyczące tworzenia warunków dla rozwoju przedsiębiorstw inwestujących w strefach gospodarczych na terenie powiatu, jak i dla małej oraz średniej przedsiębiorczości, w tym okołorolniczej, przy wykorzystaniu wzrastającej dostępności infrastruktury technicznej i komunalnej oraz usług informacyjno-doradczych dla sektora biznesowego;
- Ochrona środowiska naturalnego i bioróżnorodności – dotyczy przedsięwzięć z zakresu dbałości o bogate zasoby przyrodnicze powiatu, przejawiającą się rozwojem infrastruktury kanalizacyjnej, zwiększeniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii, racjonalną gospodarką odpadami, a także kształtowaniem świadomości ekologicznej mieszkańców.;
- Podnoszenie atrakcyjności turystycznej powiatu gorlickiego – w kontekście działań z zakresu rozwoju turystyki i rekreacji w powiecie, uruchamianym i przekładającym się na wzrost społecznej i gospodarczej aktywności na terenie powiatu, współzależnym rozwijaniem różnorodnej oferty turystycznej adresowanej do odbiorców o różnych wymaganiach i potrzebach, a bazuje na wykorzystaniu cennych turystycznie materialnych i niematerialnych zasobów powiatu, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Program opieki nad zabytkami w Gminie Moszczenica wpisuje się w szczególności w założenia celu strategicznego IV.2. „Powiat chroniący i prezentujący dziedzictwo historyczno-kulturowe oraz unikatowe walory środowiska naturalnego”, wskazującego na realizację następujących działań:

- kierowane do różnych grup odbiorców atrakcyjne imprezy, wydarzenia,
- zasoby o wartości turystycznej,
- dbałość o harmonijny architektoniczny rozwój krajobrazu i zagospodarowanie terenu.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Rozdział ten przedstawia relacje programu opieki nad zabytkami z założeniami definiowanymi w wewnętrznych dokumentach o charakterze strategiczny i przestrzennym.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

4.1. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie gminy

Niniejszy program opieki nad zabytkami koreluje z zapisami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Moszczenica uchwalonego dnia 29 kwietnia 2005 roku przez Radę Gminy Moszczenica Uchwałą nr XXI/132/2005.

Miejscowy Plan zagospodarowania Przestrzennego ustanawia następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” ustaloną dla obiektów i zespołów, wpisanych do rejestru zabytków (w planie oznaczenie 1 KR),
- strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” ustaloną dla obiektów cennych kulturowo, wpisanych do ewidencji zabytków (w planie oznaczenie 2 KR),
- strefę otuliny chronionych zespołów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków (w planie oznaczenie 1a KR),
- strefę otuliny chronionych zespołów i obiektów wpisanych do ewidencji zabytków (w planie oznaczenie 2a KR).

Strefy te są miejscami występowania obiektów zabytkowych, wymagające szczególnej ochrony i stopniowej rewitalizacji.

Ustalono też strefy ochrony archeologicznej w miejscowości Moszczenica oraz strefy nadzoru i obserwacji archeologicznej pokrywające się ze strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”. Inwestycje prowadzone w wymienionych strefach wymagają stosownej opinii/zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Ilustracja 1: Plan Gminy Moszczenica, źródło: Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Moszczenica

Zaznaczyć należy, że Gmina Moszczenica ma charakter rolniczy z dominującą funkcją turystyczną. W tym też kierunku upatruje się perspektywicznego rozwoju Gminy.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Moszczenica nie wymaga zmian ze względu na konieczność ochrony krajobrazu kulturowego. Dokument zakłada realizację polityki przestrzennej poprzez świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego i opiekę nad dziedzictwem kulturowym gminy Moszczenica w odniesieniu do ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym oraz racjonalnym i świadomym kształtowaniem krajobrazu kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

4.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Położenie geograficzne i podział administracyjny

Gmina Moszczenica jest gminą wiejską, położoną we wschodniej części województwa małopolskiego, w północnej części powiatu gorlickiego. Siedzibą gminy jest wieś Moszczenica. Gmina sąsiaduje z następującymi gminami: Biecz, Ciężkowice, Gorlice, Łużna, Rzepiennik Strzyżewski i składa się z dwóch sołectw: sołectwo Moszczenica, sołectwo Staszkówka. Jej obszar według danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2013r., (źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_gmin/powiat_gorlicki/moszczenica.pdf), wynosi 38 km². Obszar ten zamieszkuje 4867 mieszkańców, dając zagęszczenie 129 osób/km². Gmina ma charakter rolniczy czemu sprzyja czyste naturalne środowisko. Użytki rolne zajmują 81% powierzchni, a leśne 14,8%. Przez gminę przepływa rzeczka Moszczanka.

Środowisko geograficzno-przyrodnicze

Gmina Moszczenica znajduje się na geograficznym obszarze Pogórza Ciężkowickiego wchodzącego w skład Pogórza Karpackiego. Najwyższym punktem wysokościowym jest wzgórze Mętlówka (437m n.p.m.) na terenie wsi Staszkówka, z którego to roztacza się malowniczy widok na sąsiednie Pogórza, a także Beskid Niski, Beskid Sądecki oraz przy dobrej pogodzie w dali można dostrzec szczyty Tatr.

Demografia

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2013r. (źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, <http://krakow.stat.gov.pl>), obszar gminy zamieszkuje 4867 mieszkańców w tym 2428 kobiet, dając zagęszczenie 129 osób/km². Struktura ludności przedstawia się następująco:

- wiek przedprodukcyjny: 1093,
- wiek produkcyjny: 2997,
- wiek poprodukcyjny: 777.

Saldo urodzeń na rok 2013 wyniosło 57, a zgonów 56, dając wartość przyrostu naturalnego +1.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Infrastruktura techniczna

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Długość sieci wodociągowej na terenie Gminy Moszczenica to 2,9 km sieci wodociągowej, z czego 1,9 km należy do Spółki Wodociągowej. Materiały, z których wykonane są wodociągi to PCV, stal, żeliwo. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 39 budynków mieszkalnych.

Nadmienić należy, że pagórkowata rzeźba terenu Gminy Moszczenica sprzyja budowie wodnych ujęć indywidualnych. Obszar Gminy jest zaopatrywany częściowo w wodę z głębinowych studni indywidualnych. Gmina wspiera przeprowadzanie badań wody użytkowanych studni, celem poprawy jakości wód.

Długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosi 6,3 km, w tym 3,7 km kolektorów i 2,6 km przykanalików. Z sieci korzystają 64 gospodarstwa.

Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków na terenie gminy wynosiła 2752 osób. Ilość zbiorników przydomowych to 113, a bezodpływowych to 480.

Gospodarka odpadami

Na obszarze Gminy Moszczenica powstają następujące grupy odpadów:

- odpady komunalne, powstające w związku z bytowaniem ludzi,
- odpady przemysłowe, powstające w związku z działalnością gospodarczą,
- odpady szkodliwe.

Na terenie Gminy brak składowiska odpadów, a Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego i wizja rozwoju Gminy nie przewiduje lokalizacji tego typu obiektu.

Śmieci z terenu Gminy wywożone są poza obszar Gminy, a organizacją i nadzorem nad gospodarką odpadami zajmuje się Urząd Gminy.

Na obszarze Gminy prowadzona jest zgodnie z założeniami Ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U z 2013 r. poz. 1389 z późn. zm.).

Infrastruktura transportowa - komunikacyjna

Poznanie i rozwój Gminy Moszczenica ułatwia dobrze rozwinięta sieć dróg. Przez gminę przebiega droga krajowa '979' Tarnów-Gorlice. Przez teren Gminy przebiegają drogi wojewódzkie tj.:

- 981 „Zborowice-Zagórzany” o długości 6,4 km,
- 977 „Tarnów-Gorlice” z przejściem granicznym w Koniecznej o długości 86,6 km.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Powiązania z sąsiednimi gminami realizowane są za pomocą dróg powiatowych: Biesna-Staszkówka, Łużna-Staszkówka, Moszczenica-Ciężkowice, Moszczenica-Turza, Zagorzany-Turza.

Infrastrukturę komunikacyjną uzupełniają drogi gminne o łącznej długości 48,4 km.

Obydwie miejscowości wchodzące w skład Gminy, tj. Moszczenica i Staszkówka, posiadają dobre połączenia PKS i MZK zarówno z Gorlicami, jak i innymi większymi miejscowościami powiatu czy województwa. Przez Moszczenicę, przebiega linia kolejowa ze stacją PKP.

Elektroenergetyka

Dostawa energii elektrycznej na terenie Gminy Moszczenica odbywa się za pomocą stacji GPZ 110/35/15kV „Stróżówka” – dla miejscowości Moszczenica i stacji Ciężkowice – dla miejscowości Staszkówka, poprzez sieć średnich napięć 15kV i 30kV w wykonaniu napowietrznym.

Sieć energetyczna na obszarze Gminy wymaga ciągłej modernizacji.

Gazyfikacja

Obszar Gminy Moszczenica charakteryzuje się wysokim poziomem zgazyfikowania. Zaopatrzenie w gaz odbywa się poprzez wysokoprężny gazociąg Gorlice-Grybów-Nowy Sącz zlokalizowany poza terenem Gminy. Na obszarze Gminy gaz dostarczany jest poprzez sieć rozdzielczą. Do sieci gazowej podłączonych jest 1160 odbiorców.

Infrastruktura teleinformatyczna

Gmina Moszczenica jest w całości telefonizowana w oparciu o działanie automatycznej centrali telefonicznej. Na terenie Gminy znajduje się Urząd Poczty Polskiej Poczty S.A.

W zakresie telefonii komórkowej Gmina objęta jest zasięgiem głównych operatorów sieci.

Gospodarka

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2013r. (źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, <http://krakow.stat.gov.pl>) na terenie gminy zarejestrowanych jest ogółem 204 podmioty gospodarcze, w tym:

- 13 w sektorze rolniczym,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- 32 w sektorze przemysłowym,
- 69 w sektorze budowlanym.

Ważne miejsca zajmują również inne usługi, jak handel, budownictwo czy gastronomia.

Infrastruktura społeczna

Bezpieczeństwo

W obszarze bezpieczeństwa w Gminie Moszczenica działają następujące jednostki:

- Komenda Powiatowa Policji w Gorlicach
- Dzielnicowy dla Gminy Moszczenica asp. Konrad Pater, pełniący stały dyżur w Urzędzie Gminy Moszczenica.
- Ochotnicza Straż Pożarna w Moszczenicy założona w 1926 roku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Staszkówce założona w 1956 roku.

Opieka zdrowotna

Opiekę zdrowotną na obszarze Gminy Moszczenica świadczy Ośrodek Zdrowia w Moszczenicy sp. z o.o. W ośrodku znajdują się gabinety lekarzy: podstawowej opieki zdrowotnej, medycyny szkolnej, stomatologiczny, gabinety pielęgniarki i położnej środowiskowej, zabiegowy oraz poradnia ginekologiczno-położnicza.

Na terenie Gminy działa również Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MAZMED” specjalizujący się w poradnictwie i leczeniu chorób nadciśnienia tętniczego, chorób wewnętrznych, dermatologii, ginekologii i położnictwa, medycyny ogólnej, neurologii, laryngologii, pediatrii oraz urologii.

Pomoc społeczna

Jednostką powołaną do realizacji z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Moszczenica jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Moszczenicy. Podmiot został powołany w 1990 roku Uchwałą Rady Gminy Moszczenica nr 45/X/90.

Wśród grup społecznych wymagających wsparcia definiuje się:

- osoby niepełnosprawne,
- osoby bezrobotne, szczególnie długotrwale bezrobotne,
- matki samotnie wychowujące dzieci,
- osoby o niskim dochodzie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Opiekę nad powyższymi grupami w sprawuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Moszczenicy, realizujący zadania z zakresu:

- przyznawania i wypłacania przewidzianych ustawami świadczeń pieniężnych i w naturze,
- pracy socjalnej,
- prowadzenia i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizy i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Oświata i edukacja

W Gminie działa 4 placówki oświatowe realizujące zadania w zakresie wychowania przedszkolnego, wczesnoszkolnego i gimnazjalnego, są to:

- Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Staszówce, tj. Szkoła Podstawowa, Gimnazjum i Przedszkole,
- Przedszkole Samorządowe „Wesołe Krasnale” w Moszczenicy,
- Szkoła Podstawowa im. Bronisława Wanata w Moszczenicy,
- Gimnazjum im. ks. abpa Leona Wałęgi w Moszczenicy.

Kultura

Na terenie Gminy Moszczenica działalność z zakresu szerzenia kultury i czytelnictwa prowadzi Ośrodek Kultury i Biblioteki posiadający filię biblioteki w Staszówce. Podmiot oprócz szeroko zakrojonej działalności z zakresu popularyzacji czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, organizuje dożynki, Dni Kultury Słowackiej, występy grup teatralnych, zajęcia plastyczne czy pokazy artystyczne.

Zespoły ludowe i działalność artystyczna

W Gminie Moszczenica od 1983 roku z inicjatywy księdza proboszcza Czesława Muszyńskiego, pani dyrygent Wandy Godek oraz ówczesnej pani kierownik Gminnego Klubu Kultury Izabeli Cyran, działa Chór Wiejski „Małopole”. Chór koncertował między innymi w Warszawie, Krynicy, Kurimie na Słowacji i wielu innych miejscowościach.

Na terenie Gminy działa również zespół folklorystyczno-śpiewaczy o charakterze instrumentalno-tanecznym powołany w 1978 roku.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Kluby, organizacje, stowarzyszenia

W Moszczenicy prowadzone są liczne formy aktywizacji i integracji społecznej. W Gminie od 1998 roku działa Klub „Złotej Jesieni”, zrzeszający seniorów z terenu gminy. W Moszczenicy od 1929 roku a w Staszkówce od lat 50-tych XX wieku prowadzone są Koła Gospodyń Wiejskich, aktywnie włączające się w szerzenie kultury i tradycji regionalnych.

Od 2007 roku w Gminie Moszczenica działa Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Moszczenica prowadząca działalność w obszarze aktywności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych. Celami statutowymi Stowarzyszenia są:

- wspieranie promocji Gminy w regionie, kraju i poza jego granicami,
- wspieranie działań w zakresie ochrony środowiska i zabytków,
- wspieranie działalności charytatywnej,
- wspieranie działań w zakresie rozwoju gospodarczego Gminy, sportu, turystyki i rekreacji,
- kultywowanie tradycji regionalnych,
- promowanie działalności rolniczej,
- dofinansowanie wydawnictw promujących Gminę,
- organizowanie i dofinansowanie imprez kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych oraz obiektów służących tym celom,
- wspieranie kształcenia dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej będącej w trudnych warunkach materialnych.

Gmina Moszczenica przynależy do Związku Gmin Ziemi Gorlickiej, który powstał w 1994 roku. Członkami Związku są: Miasto Gorlice, Gmina Biecz, Gmina Bobowa, Gmina Lipinki, Gmina Moszczenica, Gmina Ropa, Gmina Sękowa, Gmina Uście Gorlickie. Podstawą prawną funkcjonowania Związku Gmin Ziemi Gorlickiej jest Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.), określająca organizację, organy, przedmiot działalności i kompetencje podmiotu, a także prawną formę działania jednostki, Konstytucja RP. Związek działa na terenie województwa małopolskiego w powiecie gorlickim. Zadania i obowiązki Związku jak również strukturę wewnętrzną gminy określa Statut Związku Gmin Ziemi Gorlickiej jako załącznik do Uchwały nr 30/XI/2009 z dnia 9 lutego 2009 roku. Do zadań Związku Gmin Ziemi Gorlickiej należą:

- podjęcie i kontynuowanie działań w zakresie ochrony środowiska na terenie Gmin wchodzących w skład Związku, w tym:
  - ochrona zasobów wodnych dorzecza rzek Ropy, Białej, Wisłoki i Dunajca,
  - prowadzenie wspólnych działań w zakresie zaopatrzenia w wodę, segregacja i recykling odpadów komunalnych i przemysłowych,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- promocja, tworzenie, rozbudowa i modernizacja bazy turystycznej, rekreacyjno-wypoczynkowej, sportowej, oświatowej i kulturalnej,
- organizowanie i wspieranie imprez o charakterze turystycznym, rekreacyjno-wypoczynkowym, sportowym, oświatowym i kulturalnym,
- wdrażanie nowoczesnych rozwiązań z zakresu ochrony środowiska i energetyki niekonwencjonalnej – odnawialnej,
- ochrona zdrowia, pozyskiwanie środków finansowych krajowych i zagranicznych,
- opracowanie i realizacja projektów w ramach funduszy pomocowych Unii Europejskiej i środków krajowych w zakresie zadań Związku.

Turystyka, sport i rekreacja

Walorem turystycznym jest urozmaicona rzeźba terenu, folklor pogórzański i ciekawa zachowana architektura. Pejzaż urozmaicają lasy o zróżnicowanym drzewostanie z liczną zwierzyną i ptactwem.

Górzyste ukształtowanie terenu, lasy o mieszanym drzewostanie z liczną zwierzyną i ptactwem oraz czyste powietrze stanowią zachętę dla turystów do odwiedzenia gminy Moszczenica.

Dodatkowym atutem zapewne będzie również zdrowa ekologiczna żywność pochodząca z terenów gminy jak i możliwość spędzenia czasu z dala od miejskiego hałasu w jednym z gospodarstw agroturystycznych bądź ustronnych domkach letniskowych.

Gmina Moszczenica może stanowić też zainteresowanie dla miłośników historii bowiem na jej terenie podczas I wojny światowej miały miejsce ciężkie walki tzw. „operacji gorlickiej”. Pozostałością są cztery cmentarze wojskowe o ciekawej architekturze powstałe w okresie międzywojennym na których spoczywają żołnierze różnych narodowości państw centralnych oraz ententy. Warto również odwiedzić miejsca sakralne jak np. z XVII wieku drewnianą kapliczkę na cmentarzu parafialnym w Moszczenicy czy pokrzepić się wodą z cudownego źródła przy Kościele w Staszkówce.

W sołectwie Moszczenica oraz Staszkówka działają Ludowe Kluby Sportowe prowadzące po 2 zespoły piłki nożnej – juniorów i seniorów:

- Moszczanka Moszczenica w Moszczenicy,
- Sokół Staszkówka w Staszkówce.

Oprócz wyżej wymienionych sekcji kluby prowadzą także sekcję szachów i tenisa stołowego. Nadmienić należy, że zajęcia prowadzone przez LKS-y cieszą się dużym powodzeniem wśród lokalnej społeczności.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Rys historyczny

Etymologia nazwy miejscowości

Nazwę Moszczenica można powiązać ze słowem „mościć” – wykładać drogę belkami drewnianymi. Według miejscowej tradycji/legendy drogami wykładano bagienne drogi w celu ich utwardzenia i przejezdności. Inna koncepcja nazwy postulowana przez doc. dr hab. Stanisława Cynarskiego dotyczy konotacji z nazwą gatunku trawy rosnącej na podmokłych terenach. Jako pierwsza nazwę Moszczenica przyjęła rzeka, a następnie wieś.

Początki osadnictwa

Ślady kultury ludzkiej na terenie aktualnie odpowiadającym granicom Gminy Moszczenica, tj. ziemi bieckiej pochodzą z okresu neolitu, ok. 1700 r. p.n.e. Najstarsza ludność z tego okresu pozostawiła po sobie liczne narzędzia krzemienne i kamienne, znalezione nad rzeką Ropą w Bieczu, Gorlicach i okolicach. Osadnictwo na tym terenie koncentrowało się wokół rzeki Ropy. W XIV wieku rozwinęła się kolonizacja niemiecka lokująca wsie na prawie niemieckim (magdeburskim). To właśnie w tym okresie powstaje wieś Moszczenica – jej założenie datuje się na rok 1348. W tym czasie na terenie kasztelanii bieckiej w XIV wieku powstało 57 osad.

Osadnictwo na omawianym terenie rozwijało się powoli ze względu na konieczność karczowania lasów. Zwykle proces ten postępował od ujścia w górę rzek i potoków. Możemy zatem przyjąć, że górna część Moszczenicy jest późniejsza od dolnej. Prawdopodobnie to osadnicy pochodzenia niemieckiego karczowali teren pod uprawę i dlatego górna część Moszczenicy nazywana jest często w dokumentach niemiecką, a dolna – polską. O nacjach zamieszkujących wieś tj. osób pochodzenia polskiego i niemieckiego, świadczą między innymi rozpowszechnione w Moszczenicy Górnej nazwiska: Niemiec i Brach.

W latach 1755 - 1757 tutejsi chłopci brali udział w powstaniu przeciwko pańszczyźnie i wysokim podatkom. Miało tu swe warsztaty 50 rzemieślników, w tym 36 tkaczy, którzy posiadali swój cech.

W lutym 1846 r., tereny te objęły krwawe napaści chłopów na dwory, które do historii przeszły pod nazwą rzezi galicyjskiej. W 1847 roku nastąpiła klęska głodu, a później epidemie, w wyniku których w przeciągu dwóch lat zmarło w Moszczenicy prawie tysiąc osób.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Lokowanie wsi

Moszczenica to siedziba gminy, założona w czasach Króla Kazimierza Wielkiego przez Jana Herberta w 1348 roku, na prawie niemieckim (magdeburskim). Gmina usytuowana jest na Pogórzu Ciężkowickim w malowniczej dolinie rzeczki Moszczanki. Niegdyś wchodziła w skład niegrodowego starostwa libuskiego. Przed założeniem wsi, na jej dolnym terenie zamieszkiwali osadnicy, którzy przybyli na te ziemie w XII i XIII wieku. Większa część ludności została jednak wymordowana lub wzięta do niewoli (jasyr) przez Tatarów.

Fakt wcześniejszego zamieszkiwania na tych terenach podkreśla również akt lokacyjny „wszystkie dotychczasowe prawa polskie zostają zniesione i zastąpione prawem niemieckim”.

Dnia 23 czerwca 1348 roku król Kazimierz Wielki wydał dokument lokacyjny na założenie wsi nad rzeką Moszczenycza. Oryginał tego dokumentu jest nieznan, a kopia pochodzi z wpisu do ksiąg grodzkich bieckich dokonanego dwieście lat później (31 sierpnia 1584), według transumptu królowej Jadwigi w Krakowie z 16 marca 1399 roku.

Obszar nowo lokowanej wsi był stosunkowo duży i wynosił 80 łanów, czyli 24,48 hektary. Jako, że wieś zlokalizowano w dolinie rzeki na terenach równinnych, jej obszar podzielono na pasy ciągnące się od rzeki lub drogi do granicy wsi albo lasu. Był to tzw. układ łanowy, którego pozostałości możemy jeszcze dziś zaobserwować.

Od średniowiecza do współczesności

W wiekach średnich teren wsi był własnością królewską, a dzierżawcą sołtys. Od momentu powstania wsi główną grupą użytkowników tej ziemi byli chłopci. Zagospodarowali oni przydzielone im ziemie stale poszerzając ich areał poprzez karczunek lasów.

XIV i XV wiek to okres, kiedy sołectwa istniejące w Moszczenicy przybierają nazwę wójtostw. Część sołectw w Małopolsce była zaliczana przez starostów i tenentariuszy jako wybraniectwa. Zwyczaj ten rozpowszechnił się za czasów króla Stefana Batorego, gdy sejm podjął uchwałę o tzw. piechocie łanowej zwanej wybraniecką. Wybraniectwo utrzymało się do 1726 roku.

Rok 1616 to czas, kiedy król Henryk Walezy dzieli królewszczyznę na starostwa grodowe i niegrodowe. Moszczenica zostaje wcielona do starostwa niegrodowego libuskiego. Od 1629 roku starostwo libuskie zostało oddane w dożywotnią dzierżawę Janowi Kochanowskiemu – staroście stężyckiemu, a w 1684 roku dzierżawcą ziemi libuskiej stał się syn Mikołaja Reja – Jan Rej. Do 1909 roku ziemie te zmieniały właścicieli głównie poprzez transakcje handlowe. W 1909 roku Stein Biecza rozparcelował zakupiony teren.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

I wojna światowa Ziemię Gorlicką zmieniła w miejsce najcięższych walk pomiędzy wojskami niemieckimi i austro-węgierskimi a rosyjskimi. W 1915 roku na obszarze obecnej Gminy Moszczenica ustabilizowała się front, wzgórze Kamieniec i Staszkówka stały się kluczowymi pozycjami obrony rosyjskiej. Na terenie Moszczenicy działała między innymi 12 Dywizja Piechoty nazywana krakowską i 2 Dywizja gwardii Pruskiej. 2 maja 1915 roku ziemie te zostały wyzwolone. Skutki I wojny światowej były widoczne we wsiach Moszczenica i Staszkówka do lat 20-tych XX wieku.

W okresie II wojny światowej na ziemi gorlickiej powołano Batalion Obrony Narodowej „Gorlice”, do którego wcieleni byli również mieszkańcy Moszczenicy. Działania wojenne w Moszczenicy datowane są już na pierwsze dni wojny. 7 września 1939 roku armia niemiecka wkroczyła na teren Gminy, a w kolejnych dniach przywożono tu wysiedleńców. Na terenie Gminy Moszczenica aktywnie działały Bataliony Chłopskie i Armia Krajowa. Działania grup konspiracyjnych były widoczne między innymi w akcji mającej miejsce w czerwcu 1942 roku, kiedy to partyzanci rozkręcili szyny w celu wykolejenia pociągu.

Kolejnym okresem zrywów patriotycznych i społecznych były lata 80-te XX wieku czyli okres „Solidarności”. Dokładna liczba ofiar z terenu Gminy Moszczenica z tego okresu nie jest znana.

Aktualnie w granicach administracyjnych Gminy Moszczenica znajduje się również wieś Staszkówka. Wieś lokowana w XIV wieku jako królewszczyzna. Położona na Pogórze Ciężkowickim, na wierzchołku wzniesienia. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1382 roku. Należała ona wówczas do Starostwa Bieckiego, a w ciągu wieku, jako królewszczyzna, dzierżawiona była przez wiele rodów. Wśród jej pierwszych dzierżawców znajdowali się Bogoriowie, którzy przyjęli w rezultacie nazwisko od nazwy miejscowości i podpisywali się Staszkowcy. Przez wiele lat ziemie te były ziemiami dworskimi, a ostatnim ich posiadaczem był Szwarz, przed nim Niedzielski, Alth i Skibicki. Według dostępnych źródeł w II połowie XIV wieku we wsi istniała parafia, w XVI wieku funkcjonowała tu szkoła parafialna, a w drugiej połowie XVII wieku - szpital. W centrum wsi wśród istniejącego drzewostanu można odnaleźć nieliczne ślady dworu. W maju 1915 roku na jej terenach przełamany został front rosyjski. Toczyły się tu niezwykle zacięte i krwawe walki wojsk niemiecko - austriackich z rosyjskimi. Podczas I wojny światowej spłonął drewniany kościół z XV wieku wraz ze słynnym obrazem Matki Bożej Staszowskiej. Zniszczona została też wieś.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome - sakralne, rezydencjonalne, użyteczności publicznej, obiekty obronne, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków jeśli figurują w Krajowym Rejestrze Zabytków. Obiekty wpisane do gminnego rejestru nie wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Na terenie Gminy Moszczenica znajduje się 25 obiekty zaliczane do zabytków nieruchomych.

Na terenie Gminy Moszczenica znajdują się obiekty zabytkowe w tym:

- zabytki architektury i budownictwa – 8,
- zabytkowe parki i skwery – 0,
- zabytki małej architektury – 12,
- miejsca pamięci – cmentarze – 5.

W 2009 podczas prac przy budowie kanalizacji odkryto pozostałości kościoła pod wezwaniem Matki Bożej, Koronacji Chrystusa oraz Św. Szymona i Judy Tadeusza, pochodzące z połowy XIV wieku.

Znani mieszkańcy wsi

W Moszczenicy urodzili się między innymi: biskup tarnowski, profesor Uniwersytetu Lwowskiego, dogmatyk Leon Wałęga, działacz ludowy i ekonomista Longin Cegielski oraz prałat honorowy Ojca Świętego, kanonik Tarnowskiej Kapituły Katedralnej, Rektor Seminarium Duchownego w Tarnowie Franciszek Gawlik.

Do znanych mieszkańców wsi zaliczyć można również Chryzostoma Jana Pieniążka – chorążego, senatora, wojewody sieradzkiego i właściciela połowy klucza gorlickiego.

4.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawą do ochrony prawnej walorów kulturowych i zabytków na terenie Gminy Moszczenica dokumenty: wpisy zabytków do Krajowego oraz Wojewódzkiego Rejestru Zabytków oraz Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W odniesieniu do obszaru objętego opracowaniem zabytkami są:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Moszczenica:

- Drewniana sześcioboczna kapliczka nakryta dachem wielopołaciowym z połowy XVII wieku (ok. 1680r.), stojąca na cmentarzu w Moszczenicy (jedeny podobny obiekt z Małopolski znajduje się na Salwatorze w Krakowie),
- Spichlerz plebański z połowy XIX wieku, znajdujący się przy plebani nieopodal cmentarza,
- Kościół parafialny klasycystyczno-neogotycki z 1820 roku. Wewnątrz znajduje się barokowy ołtarz z XVII wieku. W kościele tym, znajdował się obraz Matki Bożej Szkaplerznej Łaskami Słyszanej (obecnie przeniesiony do nowego kościoła),
- Kościół parafialny p. w. Matki Bożej Szkaplerznej z 1996 roku z klasycystyczną plebanią z przełomu XVIII - XIX wieku,
- Cmentarz z I Wojny Światowej nr 124 według projektu Hansa Mayera w miejscu walk o Las Kamieniec.

Staszówka:

- Kościół parafialny wybudowany w latach 1928 - 1930 z kopią słynnego obrazu Matki Bożej Staszowskiej,
- Kamienna figura św. Wojciecha ustawiona w miejscu, gdzie przeszło 1000 lat temu chrzcili i nauczał św. Wojciech,
- Studzienka z cudowną wodą leczącą wiele chorób - znajdująca się obok figury św. Wojciecha,
- Cmentarze z I Wojny Światowej nr 116, 117 (przy drodze do Ciężkowic), 118 (na wzgórzu Mentłówka), 119 (przy drodze do Łużnej).

4.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Przedstawione w niniejszym podrozdziale zestawienie tabelaryczne zawiera wykaz obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków – ewidencji, która zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami. Poszczególne typy i rodzaje zabytków: układy urbanistyczne i ruralistyczne, dzieła architektury i budownictwa, obiekty sakralne, rezydencjonalne, użyteczności publicznej, obiekty obronne, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zapisy te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

LP	NAZWA	LOKALIZACJA	SYGNATURA/DATA WPISU DO REJESTRU	TYP/RODZAJ ZABYTKU
1.	Kaplica cmentarna p.w. Chrystusa w ciemnicy	Moszczenica, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 554, dec. z dn. 24.05.1934r. WEŻ	Zabytek nieruchomy
2.	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej	Moszczenica, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 556, dec. 356/72 z dn. 10.05.1972r. WEZ	Zabytek nieruchomy
3.	Cmentarz nr 124 Moszczenica	Moszczenica, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 585 dec. z dn. 12.12. 1988 r.	Zabytek nieruchomy
4.	Cmentarz wojenny nr 116	Staszkówka, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 778, dec. 578/95 z dnia 08.06.1995r. WEZ	Zabytek nieruchomy
5.	Cmentarz wojenny nr 117	Staszkówka, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 779, dec. 579/95 z dn. 08.06.1995r. WEZ	Zabytek nieruchomy
6.	Cmentarz nr 118 z I wojny światowej	Staszkówka, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 785, dec. 585/96 z dn. 29.12.1995r. WEZ	Zabytek nieruchomy
7.	Cmentarz nr 119 z I wojny światowej	Staszkówka, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 793, dec. 593/96 z dn. 24.01.1996 WEZ	Zabytek nieruchomy
8.	Dom Młodzieży (1928r.)	Moszczenica, gmina Moszczenica	WEZ	Zabytek nieruchomy
9.	Studzienka św. Wojciecha (kamienna 1 ćw. XX w.)	Staszkówka, gmina Moszczenica	WEZ	Zabytek nieruchomy
10.	Kaplica pod p.w. św. Stanisława (1869r.)	Moszczenica Góra, przy drodze do Staszkówki, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
11.	Kościół parafialny w Staszkówce (1928-1930)	Staszkówka, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
12.	Kapliczka (XIX w.)	Moszczenica Góra, parcela nr 138, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
13.	Figura Najświętszej Maryi Panny	Moszczenica Góra, parcela nr	GEZ	Zabytek nieruchomy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

	Niepokalanie Poczętej (1947r.)	185, gmina Moszczenica		
14.	Figura - posąg Matki Bożej z Dzieciątkiem (1919r.)	Moszczenica, parcela nr 32, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
15.	Figura - kamienny posąg Serca Jezusa z płaskorzeźbą Matki Boskiej z dzieciątkiem (1880-1890)	Moszczenica Dół, parcela nr 29, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
16.	Figura - kamienny posąg Serca Jezusa z płaskorzeźbą Małej Świętej Rodziny (1912)	Moszczenica Krzyżówka, parcela nr 683, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
17.	Figura Świętej Rodziny (1901r.)	Moszczenica Krzyżówka, parcela nr 722, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
18.	Figura Serce Jezusa (1879r.)	Moszczenica Góra, parcela nr 170, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
19.	Kapliczka z posągiem Matki Bożej i z krzyżem (1878r.)	Moszczenica, parcela nr 213, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
20.	Krzyż przydrożny kamienny (1939r.)	Moszczenica Góra, parcela nr 308, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
21.	Krzyż przydrożny żeliwny (ok. 1850r.)	Moszczenica Centrum, parcela nr 253, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
22.	Krzyż - obelisk i tablica okolicznościowa upamiętniająca mieszkańców zmarłych na tyfus i cholere w latach 1847-1849	Moszczenica Poddaństwo-Podwiatrówki, parcela nr 426, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy
23.	Stara plebania	Moszczenica,	GEZ	Zabytek

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

	XVII/XVIII/XIX w. przy Kościele parafialnym p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej	gmina Moszczenica		nieruchomy
24.	Dzwonnica przy Kościele parafialnym p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej XIX w.	Moszczenica, gmina Moszczenica	Ks. „A” – 179, dec. 356/72 z dn. 10.05.1972r. WEZ	Zabytek nieruchomy
25.	Spichlerz plebański XIX w. przy Kościele parafialnym p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej	Moszczenica, gmina Moszczenica	GEZ	Zabytek nieruchomy

Tabela 1: Wykaz obiektów figurujących w GEZ.

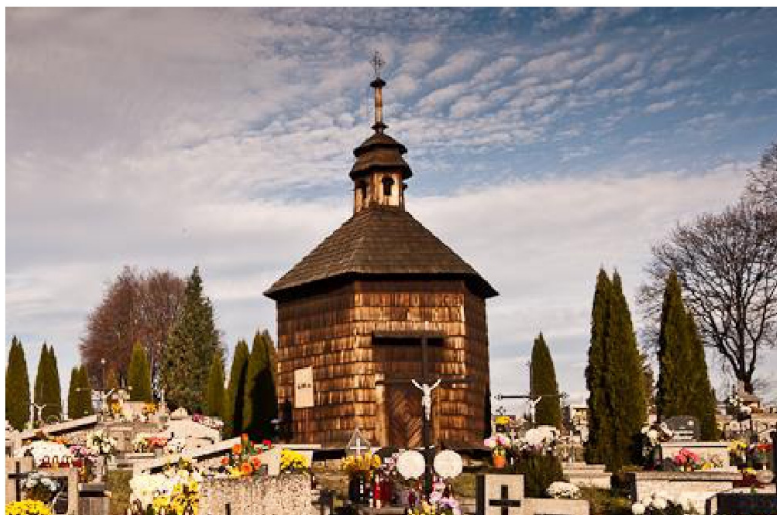
4.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Cennym zabytkiem kulturowym będącym jednocześnie obiektem kultu Maryjnego jest stary Kościół Parafialny p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej w Moszczenicy z ołtarzem barokowym z XVII wieku oraz obraz Matki Boskiej szkaplerznej, obecnie znajdujący się w nowym kościele. Pierwszy kościół powstawał na placu cmentarza w latach 1820-1826. Fundatorami obiektu byli Maria i Józef Skrzyńscy oraz hrabia Ignacy Potocki. Budowę kościoła kierował ksiądz Antonii Werekci – proboszcz parafii. W kościele znajduje się chrzcielnica z XVIII wieku z czarą umieszczoną wewnątrz pochodzącą najprawdopodobniej z XVII wieku. Datowana na XVII wiek jest również barokowa ambona z baldachimem położona na północnej ścianie kościoła.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Ilustracja 2: Kościół Parafialny p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej w Moszczenicy.

Do zabytków o szczególnym znaczeniu dla Gminy Moszczenica należy również drewniana kaplica uwięzienia Pana Jezusa z 1666 roku, znajdująca się na cmentarzu. Wewnątrz kaplicy znajduje się barokowy obraz nieznanego autorstwa Matki Bolesnej i Chrystusa datowany na XVII wiek oraz polichromowana rzeźba Chrystusa u Słupa z drugiej połowy XVII wieku.

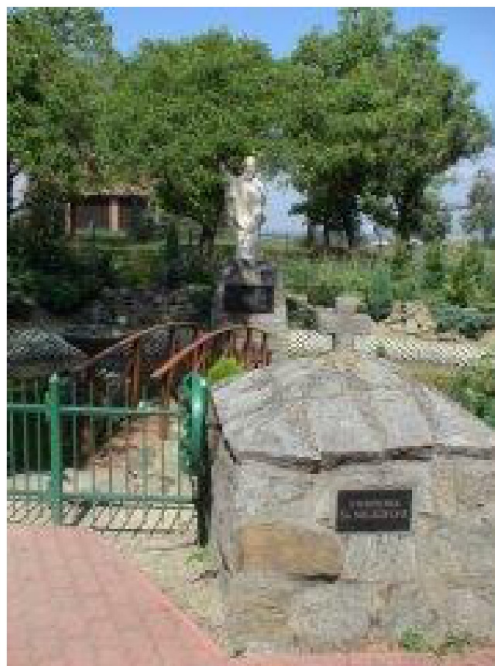
Ilustracja 3: Drewniana kaplica uwięzienia Pana Jezusa w Moszczenicy, znajdująca się na cmentarzu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Do obiektów o wysokim znaczeniu dla społeczności lokalnej i Gminy należy także kościół znajdujący się w miejscowości Staszkówka, którego powstanie datuje się na lata 1928-1930. Kościół parafialny w Staszkówce został zbudowany z cegły i kamienia jako bazylikowa, trzynawowa, neogotycka świątynia. Stoi na miejscu drewnianego kościółka z XV w., który spłonął czasie I wojny światowej. Architektem był Józef Borut z Gorlic, zaś głównym budowniczym kościoła był ówczesny proboszcz ks. Bronisław Michałowski. Wewnątrz kościoła znajduje się wolnostojący ołtarz w stylu barokowym, zaprojektowany i wykonany 1946 r. przez rzeźbiarza z Tuchowa, Kazimierza Cieślę. Na ołtarzu znajduje się kopia obrazu Matki Boskiej Staszkówskiej, którą wykonał profesor Dutkiewicz. Należy on do obrazów kultowych typu krakowskiego i został wykonany na podstawie fotografii oryginału obrazu, który spłonął wraz ze świątynią 20 marca 1915 r.

Przy kościele znajduje się kamienna figura św. Wojciecha, ustawiona w miejscu, gdzie ponad 1000 lat temu chrzczył i nauczał misjonarz Prus i Polski. Tam też znajduje się zabytkowa studzienka z „cudowną wodą”.

Ilustracja 4: Kamienna figura św. Wojciecha w Staszkówce.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Zabytkiem o szczególnym znaczeniu dla gminy Moszczenica jest również Dom Młodzieży im. ks. abpa Leona Wałęgi, którego powstanie datuje się na 1928 r. Jest to budynek murowany, jednokondygnacyjny z poddaszem. W przeszłości obiekt użytkowany był jako budynek o funkcji publicznej. Odbywały się tu zebrania organizacji katolickich, przedstawienia, a w późniejszym czasie organizowano tu naukę szkolną i naukę religii. Dziś obiekt należy do parafii.

Ilustracja 5: Dom Młodzieży im. Abpa Leona Wałęgi w Moszczenicy.

Do obiektów o wysokim znaczeniu dla społeczności lokalnej i Gminy Moszczenica należą również cmentarze wojenne znajdujące się w Moszczenicy i Staszkówce:

- cmentarz wojenny nr 124 w Moszczenicy, przy drodze Zagórzany-Łużna, liczba pochowanych: 661, w 55 grobach zbiorowych i 44 pojedynczych pochowano 167 żołnierzy z armii niemieckiej i 494 z armii rosyjskiej,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Ilustracja 6: Cmentarz wojenny w Moszczenicy nr 124, źródło: <http://groby.radaopwim.gov.pl>

- cmentarz wojenny nr 116 w Staszówce, na północ od drogi Staszówka – Ciężkowice, liczba pochowanych: w 4 grobach zbiorowych i 88 pojedynczych pochowano 219 żołnierzy armii niemieckiej z 3 Królewsko-Pruskiego Pułku Grenadierów Gwardii im. Królowej Elżbiety,

Ilustracja 7: Cmentarz wojenny w Staszówce nr 116, źródło: <http://groby.radaopwim.gov.pl>

- cmentarz wojenny nr 117 w Staszówce, znajduje się po północnej stronie drogi Moszczenica – Ciężkowice, liczba pochowanych: 25 grobach zbiorowych i 67 pojedynczych pochowano 286 żołnierzy armii rosyjskiej, spośród których zidentyfikowano 6,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Ilustracja 8: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 117, źródło: <http://groby.radaopwim.gov.pl>

- cmentarz wojenny nr 118 w Staszkówce, zachód od wsi Staszkówka, na wzgórzu Patria, liczba pochowanych: 765, w 48 grobach zbiorowych i 209 pojedynczych pochowano 439 żołnierzy z armii austro-węgierskiej, 281 z niemieckiej, 43 z rosyjskiej oraz 2 osoby o nieustalonej przynależności armijnej, nie zidentyfikowano 213,

Ilustracja 9: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 118, źródło: <http://groby.radaopwim.gov.pl>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- cmentarz wojenny nr 119 w Staszkówce, przy drodze Łużna – Staszkówka, liczba pochowanych: w 29 grobach zbiorowych i 17 pojedynczych pochowano 509 żołnierzy z armii rosyjskiej.

Ilustracja 10: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 119, źródło: <http://groby.radaopwim.gov.pl>.

5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego

Przedstawiając analizę zagrożeń wynikających z oceny stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony oraz realizowanej przez gminę polityki rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego, należy zwrócić uwagę na fakt, że stan zachowania zasobów dziedzictwa materialnego determinowany jest wieloma czynnikami zewnętrznymi. Procesy niszczenia zasobów w największym stopniu dotyczy obiektów drewnianych. Przyczyn degradacji, której ulegają także obiekty murowane, jest wiele:

- czynniki mechaniczne (tj. drgania, spadek wytrzymałości materiałów konstrukcyjnych, źle przeprowadzone remonty stanowiące zagrożenie dla zachowania autentycznej substancji zabytkowej),
- czynniki funkcjonalne (utrata funkcjonalności wskutek zmieniających się potrzeb użytkowników i rozwoju techniki),
- czynniki losowe (tj. pożary, wypadki, dewastacje).

Na terenie Gminy Moszczenica zgodnie z Gminną Ewidencją Zabytków znajduje się 25 zabytków nieruchomych. Stan zachowania dziedzictwa materialnego na terenie gminy można określić jako względnie zadowalający. Lepszą kondycją charakteryzują się obiekty będące pod pieczę gminy Moszczenica zaadoptowane na potrzeby publiczne. Obiekty zaadoptowane na potrzeby mieszkalne lub kapliczki będące w posiadaniu właścicieli prywatnych mają

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

zróżnicowaną skalę zachowania, co związane jest z indywidualną decyzyjnością właścicieli odnośnie remontów i renowacji.

Do mocnych stron Gminy Moszczenica należą:

- atrakcyjne położenia geograficzne i urozmaicony krajobraz,
- czyste środowisko naturalne,
- rozwinięta infrastruktura komunikacyjna,
- dobrze rozwinięta infrastruktura oświatowa,
- dobre warunki mieszkaniowe,
- wysoki potencjał rozwoju agroturystyki,
- atrakcyjna baza obiektów zabytkowych i bogata tradycja i kultura regionu,
- kapitał ludzki,
- niski wskaźnik przestępczości.

Słabe strony Gminy Moszczenica to:

- braki w infrastrukturze wodno-kanalizacyjnej i drogowej,
- brak odpowiedniej infrastruktury sportowej i kulturalnej,
- brak infrastruktury turystycznej,
- ograniczone możliwości finansowe Gminy – brak wystarczających środków w budżecie gminy,
- wysokie bezrobocie i brak dużych przedsiębiorstw jako potencjalnych pracodawców,
- migracja ludności – odpływ osób głównie młodych i wykształconych w celach zarobkowych,
- rozproszona zabudowa mieszkalna i rozdrobnienie gospodarstw rolnych.

W kontekście analizy SWOT dla Gminy Moszczenica, szans w zakresie kompleksowej opieki nad zabytkami upatruje się w czynnikach zewnętrznych, takich jak:

- instrumentach finansowych państwa i UE wspierających rozwój lokalny,
- zewnętrznym kapitale inwestycyjnym,
- partnerskimi stosunkami z krajami UE,
- polityce ekologicznej państwa dążącej do poprawy stanu środowiska naturalnego,
- wzrostu zainteresowania rozwojem bazy historyczno-kulturowej,
- zainteresowaniem podmiotów sektora publicznego promocją współpracy z zagranicą,
- aktywnością społeczności lokalnej,
- wzrostem zainteresowania społeczeństwa alternatywnymi formami spędzania czasu wolnego.

Zagrożeń dla bazy zabytków natomiast upatruje się przede wszystkim w:

- braku świadomości mieszkańców w zakresie wartości zabytkowych wewnątrz urbanistycznych

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

i obiektów architektonicznych, prowadzące do samowoli budowlanych, dotyczących głównie zmian w wystrojach elewacji,

- lokalizacji na parcelach historycznych obiektów tymczasowych, przede wszystkim garaży i budynków gospodarczych, o formach niedostosowanych do charakteru działek,
- braku skutecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych,
- braku regulacji praw własności do obiektów, co w niektórych przypadkach uniemożliwia skuteczne przeprowadzanie prac remontowych,
- obojętności mieszkańców w obliczu niszczenia obiektów zabytkowych,
- wysokim wzrostem działań dewastacyjnych,
- braku zaplecza finansowego na realizację pilnych inwestycji.

6. Założenia programowe

<p>Misja:</p> <p>Stworzenie spójnego wizerunku gminy Moszczenica i budowa tożsamości mieszkańców w oparciu o bogactwo dziedzictwa kulturowego gminy.</p>
<p>Cel główny:</p> <p>Wzmocnienie opieki i ochrony zabytków na terenie gminy Moszczenica w celu zachowania ogólnego dobra i pożytku publicznego.</p>

Priorytety

Priorytety Programu opieki nad zabytkami Gminy Moszczenica opracowane zostały zgodnie z uwzględnieniem celów wymienionych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także w kontekście diagnozy stanu dziedzictwa w Gminie Moszczenica oraz oceny dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru. Priorytety uwzględniają perspektywę wieloletnią i stanowią nadrzędne obszary tematyczne działań.

Priorytet I: Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Lokalne dziedzictwo kulturowe to gwarant umacniania tożsamości lokalnej i kreacji wizerunku gminy Moszczenica w odniesieniu do zaznaczenia jej wyjątkowości. Priorytet zakłada zastosowanie mechanizmów wsparcia i aktywizacji właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych i dóbr kultury współczesnej powinno skutkować inwestycjami we własne nieruchomości, działaniami w zakresie zagospodarowania i rewaloryzacji niszczących obiektów. Założeniem priorytetu jest rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Celem priorytetu jest niwelacja procesu degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz zwiększenie atrakcyjności obiektów na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.

Priorytet II: Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy.

Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego to nadrzędny cel działań mających na celu powstrzymanie niekorzystnych i niekontrolowanych przemian przestrzeni kulturowej. Celem priorytetu jest świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego i opieka nad dziedzictwem kulturowym gminy Moszczenica poprzez ochronę i opiekę nad dziedzictwem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym, a także racjonalnym i świadomym kształtowaniem krajobrazu kulturowego.

Priorytet III: Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli.

Założeniem priorytetu jest realizacja działań promocyjno-edukacyjnych w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli. Celem planowanych działań jest zapoznanie społeczności o wpływie dziedzictwa kulturowego na kształtowanie wizerunku gminy Moszczenica, na życie społeczne i gospodarcze mieszkańców oraz na tożsamość mieszkańców. Grupy docelowe działań planowanych w ramach priorytetu zostały zdefiniowane jako:

- ogół społeczeństwa, w szczególności mieszkańcy gminy Moszczenica w tym młodzież, ta grupa musi być świadoma korzyści jakie osiąga się w wyniku świadomego obcowania z dziedzictwem kulturowym,
- decydenci szczebla wojewódzkiego i krajowego, władze powiatowe i władze gminne, interesariusze, środowiska opiniotwórcze, dostawcy usług i towarów, media, służby publiczne, związki wyznaniowe.

Celem priorytetu jest stworzenie ogólnego dostępu do informacji dla społeczeństwa o

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

dziejnictwie kulturowym gminy oraz edukacja w ww. zakresie.

Kierunki działań

Priorytet I: Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego.

- 1.1. Walka z degradacją zabytków i sukcesywne dążenie do poprawy stanu ich zachowania.
- 1.2. Tworzenie inicjatyw mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.
- 1.3. Inicjowanie działań służących zwiększeniu zatrudnienia w ramach tworzenia nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Priorytet II: Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy.

- 2.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego na terenie gminy Moszczenica.
- 2.2. Objęcie obiektów zabytkowych kompleksową opieką poprzez zmianę ich formy ochrony.

Priorytet III: Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli.

- 3.1. Ogólny dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy Moszczenica.
- 3.2. Realizacja działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Moszczenica.
- 3.3. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy służąca kreacji produktów turystyki kulturowej czy inicjowaniu procesów inwestycyjnych.

Poniżej przedstawiono kierunki i zadania Programu opieki nad zabytkami gminy Moszczenica, które służyć będą realizacji celów poszczególnych priorytetów.

Priorytet I: Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Kierunki	Zadania
1.1. Walka z degradacją zabytków i sukcesywne dążenie do poprawy stanu ich zachowania.	1. Realizacja prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych na terenie gminy Moszczenica. 2. Pozyskanie wsparcia zewnętrznego w tym dotacji UE na wykonanie prac z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami. 3. Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych do nowych funkcji. 4. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed zdarzeniami losowymi (pożarem, zniszczeniem). 5. Opracowanie planu kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych.
1.2. Tworzenie inicjatyw mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.	1. Określenie zasad w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych. 2. Prowadzenie prac porządkowych przy obiektach zabytkowych.
1.3. Inicjowanie działań służących zwiększeniu zatrudnienia w ramach tworzenia nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	1. Współpraca z grupami społecznymi (stowarzyszenia, harcerstwo, seniorzy) w celu realizacji działań z zakresu opieki nad zabytkami. 2. Wspierania powstawania muzeów lokalnych, skansenów, izb pamięci itp.

Tabela 2: Wykaz kierunków i zadań w ramach priorytetu I pn. Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego.

Priorytet II: Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy.

Kierunki	Zadania
2.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego na terenie gminy Moszczenica.	1. W przypadku potrzeby aktualizacja zapisów planu zagospodarowania przestrzennego. 2. Walka z samowolą budowlaną.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

2.2. Objęcie obiektów zabytkowych kompleksową opieką poprzez zmianę ich formy ochrony.	1. Systematyczna weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków. 2. Opracowanie i aktualizacja Programu opieki nad zabytkami Gminy Moszczenica.
--	--

Tabela 3: Wykaz kierunków i zadań w ramach priorytetu II pn. Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy.

Priorytet III: Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli.

Kierunki	Zadania
3.1. Ogólny dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy Moszczenica.	1. Opracowanie mapy zabytków gminy Moszczenica, w celu ułatwienia dotarcia do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego w gminie.
3.2. Realizacja działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Moszczenica.	1. Organizacja konkursów, wystaw i działań edukacyjnych dot. popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy Moszczenica. 2. Wydawanie i wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy. 3. Inicjowanie wprowadzenia tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć o ww. tematyce.
3.3. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy służąca kreacji produktów turystyki kulturowej czy inicjowaniu procesów inwestycyjnych.	1. Utworzenie elementów infrastruktury, w tym informacji wizualnej, służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.

Tabela 4: Wykaz kierunków i zadań w ramach priorytetu III pn. Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli.

Poniżej przedstawiono wykaz planowanych inwestycji dotyczących bazy zabytków na terenie gminy Moszczenica, które będą realizowane zgodnie z zatwierdzonym planem budżetowym.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Lp.	Nazwa inwestycji/tytuł zadania	Miejsce realizacji	Czas realizacji
1.	Prace remontowe na cmentarzach wojennych, głównie Patria nr 118, Dawidówki nr 116 (Staszkówka), nr 124 w Moszczenicy.	Staszkówka, gmina Moszczenica	2016-2019
2.	Prace remontowe przy starym kościele w Moszczenicy i jego otoczeniu (schody).	Moszczenica, gmina Moszczenica	2015-2018
3.	Nieodpłatne utrzymanie grobów i cmentarzy wojennych na terenie gminy Moszczenica	Gmina Moszczenica	2015-2019
4.	Obchody 100-lecia Bitwy Gorlickiej	Gmina Moszczenica	Maj 2015
5.	Cykliczne obchody Bitwy Gorlickiej	Gmina Moszczenica	2015-2019
6.	Prowadzenie lekcji w szkołach dotyczących zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego na terenie Gminy Moszczenica i w regionie.	Gmina Moszczenica	2015-2019
7.	Organizacja festynów i wydarzeń kulturalnych o tematyce historycznej w ramach budowania tożsamości narodowej mieszkańców gminy oraz szerzenia wiedzy o bogactwie kulturowym i historycznym gminy i regionu.	Gmina Moszczenica	2015-2019
8.	Organizacja w szkołach konkursów z wiedzy historycznej w ramach budowania tożsamości narodowej wśród dzieci i młodzieży.	Gmina Moszczenica	2015-2019
9.	Sporządzenie i przyjęcie Gminnej Ewidencji Zabytków.	Gmina Moszczenica	2015
10.	Opracowanie Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Moszczenica na lata 2015-2019.	Gmina Moszczenica	2015
11.	Objęcie ochroną nowych obiektów w tym ruchomych i nieruchomych, np. Kościół parafialny w Staszkówce	Gmina Moszczenica	2015-2019

Tabela 5: Wykaz planowanych inwestycji w zakresie opieki nad zabytkami w ujęciu chronologicznym.

7. Instrumentarium realizacji Programu opieki nad zabytkami w Gminie Moszczenica

Program opieki nad zabytkami w Gminie Moszczenica realizowany będzie poprzez wykonanie zadań na rzecz osiągnięcia priorytetów przyjętych w dokumencie. Do osiągnięcia określonych rezultatów zostanie zastosowane instrumentarium w postaci obowiązujących

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

przepisów prawnych oraz zawartych w nich regulacjach dotyczących instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Zadania określone w niniejszym dokumencie będą wykonywane za pomocą następujących narzędzi:

- instrumentarium prawne – tj. normy i zapisy określone w przepisach ustawowych, na mocy których zostaną uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego czy wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- instrumenty finansowe zakładające wykorzystanie środków zewnętrznych m.in. na finansowanie prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania etc.;
- instrumenty koordynacyjne – działania dot. realizacji projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i strategiach, planach rozwoju lokalnego, współpraca z ośrodkami naukowymi akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumentarium działań społecznych zakładające realizację projektów edukacyjnych, promocyjnych oraz współdziałanie z organizacjami społecznymi i prace prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- instrumenty kontrolne – działania zakładające aktualizację gminnej ewidencji zabytków oraz monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

8. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z brzmieniem art. 87 ust. 5 ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Moszczenica zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest następnie Radzie Gminy Moszczenica, która na jego podstawie przeprowadza ocenę stanu realizacji programu przy ewentualnym współdziałaniu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz organizacji działających na terenie Gminy Moszczenica zajmujących się problematyką zabytków. Dla oceny istotna jest również opinia mieszkańców gminy, wobec czego niezbędne jest udostępnienie programu do publicznej wiadomości. Po upływie 4 lat od przyjęcia opracowania przez Radę Gminy program powinien być zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę do dalszej realizacji.

W celu przeprowadzenia oceny programu opieki nad zabytkami dla Gminy Moszczenica niezbędne jest prowadzenie monitoringu wybranych wskaźników i wyników działań podejmowanych dla realizacji celów określonych w programie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Wskaźniki dla oceny priorytetu I: Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego, kierunek: 1.1. Walka z degradacją zabytków i sukcesywne dążenie do poprawy stanu ich zachowania:

- wskazanie ilości obiektów zabytkowych stanowiących własność Gminy Moszczenica objętych prowadzeniem prac remontowo-konserwatorskich,
- określenie ilości wniosków złożonych w celu uzyskania środków zewnętrznych na renowację i konserwację zabytków stanowiących własność Gminy Moszczenica,
- potwierdzenie opracowania harmonogramu prac związanych z inwentaryzacją zabytkowych budynków mieszkalnych oraz liczby wykonanych inwentaryzacji,
- określenie ilości obiektów zabytkowych objętych wykonaniem zabezpieczeń przed zdarzeniami losowymi.

Wskaźniki dla oceny priorytetu I: Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego, kierunek: 1.2. Tworzenie inicjatyw mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne:

- określenie ilości obiektów objętych zasadami dot. umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych.

Wskaźniki dla oceny priorytetu I: Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego, kierunek: 1.3. Inicjowanie działań służących zwiększeniu zatrudnienia w ramach tworzenia nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami:

- wskazanie ilości i ocena działań prowadzących we współpracy z grupami społecznymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Dla oceny realizacji priorytetu 2 pn. Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, kierunek 2.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego na terenie gminy Moszczenica:

- wskazanie ilości opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie zagadnień dot. ochrony zabytków,
- wskazanie ilości i ocena wdrażania zapisów programów rewitalizacji, studiów historyczno-urbanistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- wskazanie ilości i ocena działań dot. przeciwdziałania samowoli budowlanej na terenach objętych ochroną.

Dla oceny realizacji priorytetu 2 pn. Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, kierunek 2.2. Objęcie obiektów zabytkowych kompleksową opieką poprzez zmianę ich formy ochrony:

- sukcesywne sprawozdania dot. Gminnej Ewidencji Zabytków.

Dla oceny realizacji priorytetu 3 pn. Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli, kierunek 3.1. Ogólny dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy Moszczenica:

- wskazanie ilości informacji o zabytkach, ich ochronie i opiece umieszczonych na stronie internetowej Gminy Moszczenica,

- potwierdzenie umieszczenia na stronie internetowej wykazu ewidencji zabytków,

- potwierdzenie opracowania mapy zabytków, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.

Dla oceny realizacji priorytetu 3 pn. Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli, kierunek 3.2. Realizacja działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Moszczenica:

- podanie ilości zorganizowanych szkoleń, spotkań i konferencji dot. ochrony dziedzictwa kulturowego,

- podanie ilości zorganizowanych działań edukacyjnych, konkursów, wystaw,

- potwierdzenie organizacji obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa,

- określenie ilości działań prowadzących do wprowadzenia i upowszechnienia tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej.

Dla oceny realizacji priorytetu 3 pn. Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli, kierunek 3.3. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy służąca kreacji produktów turystyki kulturowej czy inicjowaniu procesów inwestycyjnych.:

- wskazanie ilości przeprowadzonych inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskich zagrożonych obiektów zabytkowych.

- raport z prac dot. opracowania nowych szlaków turystycznych wykorzystujących bazę dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica,

- podanie liczby podmiotów wspartych przy tworzeniu i modernizacji elementów infrastruktury turystycznej typu: baza noclegowa, gastronomiczna,

- podanie ilości tablic informacyjnych obejmujących zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy Moszczenica.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

9. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Na właścicielach i użytkownikach zabytków zgodnie z brzmieniem ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami spoczywa obowiązek dbania o zabytek. Ustawa przewiduje zwrot części lub nawet, w szczególnych przypadkach całości poniesionych nakładów pieniężnych związanych z koniecznością spełnienia przez właściciela lub posiadacza zabytku określonych obowiązków wskazanych w ust. 2 art. 5. Zasady finansowania opieki nad zabytkami weryfikuje rozdział 7 ww. ustawy, a szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji podaje Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399).

Regulacje w zakresie finansowania zadań z zakresu kultury i dziedzictwa narodowego, w tym ochrony zabytków i opieki nad nimi, zawiera Uchwała budżetowa na rok 2015 Nr III/14/14 Rady Gminy w Moszczenicy z dnia 30 grudnia 2014 roku.

Możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami koncentrują się w ramach:

- środków publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- środków prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Budżet Gminy Moszczenica

Budżet Gminy Moszczenica zakłada wsparcie - dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku:

- wpisanym do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków,
- znajdującym się w złym stanie technicznym,
- posiadającym dla Gminy Moszczenica szczególne znaczenie historyczne, artystyczne i naukowe.

Dofinansowanie może obejmować nakłady konieczne na:

- zlecenie i opracowanie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- realizację prac konserwatorskich i architektonicznych lub archeologicznych,
- opracowanie dokumentacji konserwatorskiej,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- opracowanie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie konstrukcji zabytku,
- prace modernizacyjne i odtworzeniowe związane z uzupełnieniem tynków i okładzin,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

odtworzenie stolarki okiennie-drzwiowej, dachowej, modernizację instalacji elektrycznej, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- wsparcia działań dot. wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakupu materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w powyższych punktach zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacje Samorządu Województwa Małopolskiego

Sejmik Województwa Małopolskiego, zgodnie z uchwałą nr LVI/917/14 z dnia 27 października 2014 r., ustanowił zasady udzielania dotacji z budżetu Województwa Małopolskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku dotyczą:

- zabytków ruchomych – prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich zabytkowego wyposażenia i wystroju zabytków nieruchomych posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- zabytków nieruchomych – podejmowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy substancji zabytku nieruchomego wraz z jego otoczeniem oraz w historycznych układach urbanistycznych, ruralistycznych i w historycznych zespołach budowlanych,
- krajobrazu kulturowego – działań zmierzających do wyeksponowania historycznie ukształtowanej przestrzeni, zawierającej wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,
- dokumentowania zasobów – diagnozowania, programowania i dokumentowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Zadania, na realizację których dotacja może być udzielona to:

- przedsięwzięcia, które polegają na prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy najwartościowszych – z punktu widzenia znaczenia dziedzictwa kulturowego oraz wartości historycznej, artystycznej lub naukowej – zabytkach nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, będących:
  - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - dziełami architektury i budownictwa,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami dawnego przemysłu,
- zabytkowymi cmentarzami,
- miejscami upamiętniającymi wybitne osoby i wydarzenia historyczne,
- prace konserwatorskie i restauratorskie zabytków ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, w szczególności:
  - wybitnych dzieł dawnej sztuki, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - wytworów techniki charakterystycznych dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwój cywilizacyjny,
  - badania konserwatorskie lub architektoniczne substancji zabytkowej.

Ze środków dotacji pokrywane mogą być koszty, udokumentowane dowodami księgowymi wystawionymi na beneficjenta, poniesione najwcześniej po podpisaniu umowy o udzielenie dotacji, a najpóźniej do terminu zakończenia realizacji zadania. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku.

Dotacja z budżetu Województwa Małopolskiego na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku w danym roku może być udzielona w wysokości do 60 % ogółu nakładów na te prace lub roboty, z następującym zastrzeżeniem: jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych albo gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Maksymalna kwota dotacji nie może być większa niż 200 000 złotych. Samorząd Województwa Małopolskiego może przyznać dotację większą niż 200 000 złotych na ratowanie zabytków, których istnienie zagrożone jest skutkami kataklizmów lub katastrofy budowlanej.

Podstawą udzielenia dotacji jest wniosek o przyznanie dotacji złożony przez wnioskodawcę, zawierający projekt zadania, rozumiany jako projekt prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. Złożone wnioski o dotację rozpatruje się na zasadzie konkursu zadań. Oceny formalnej dokonuje Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, oceny merytorycznej – Komisja powołana w tym celu przez Zarząd Województwa Małopolskiego. Decyzję o udzieleniu lub nie udzieleniu dotacji dla wnioskodawcy na realizację konkretnego zadania podejmuje na wniosek Zarządu

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Województwa Małopolskiego – Sejmik Województwa Małopolskiego w formie uchwały.

Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Program MKiDN na 2015 r. Wszystkie regulaminy oraz niezbędne informacje dotyczące Programów MKiDN na 2015 rok, są opublikowane na stronie internetowej www.mkidn.gov.pl. Wśród obszarów tematycznych znajdują się następujące zagadnienia:

Wydarzenia artystyczne

- Muzyka
- Teatr i Taniec
- Film
- Promocja kultury polskiej za granicą
- Sztuki wizualne

Kolekcje

- Zamówienia kompozytorskie
- Narodowe kolekcje sztuki współczesnej
- Regionalne kolekcje sztuki współczesnej
- Kolekcje muzealne

Promocja literatury i czytelnictwa

- Literatura
- Czasopisma
- Promocja czytelnictwa
- Partnerstwo publiczno-społeczne

Edukacja

- Edukacja kulturalna
- Edukacja artystyczna
- Edukacja medialna i informacyjna

Obserwatorium kulturyPromesa MKiDNDziedzictwo kulturowe

- Ochrona zabytków
- Wspieranie działań muzealnych
- Kultura ludowa i tradycyjna

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
Ochrona zabytków archeologicznych
Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego
Miejsca Pamięci Narodowej

Rozwój infrastruktury kultury

Infrastruktura kultury
Infrastruktura szkolnictwa artystycznego
Infrastruktura domów kultury

Programowanie 2014-2020

23 maja 2014 r. Komisja Europejska zatwierdziła Umowę Partnerstwa - dokument określający strategię inwestowania Funduszy Europejskich w nowej perspektywie. Komisja przyjęła wszystkie sugerowane programy na lata 2014-2020 o łącznym budżecie z unijnej polityki spójności w wysokości 82,5 mld euro.

Aktem prawnym, zapewniającym ramy odniesienia po stronie polskiej dla realizacji zapisów Umowy Partnerstwa jest ustawa o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (tzw. ustawa wdrożeniowa), uchwalona przez Sejm RP 11 lipca 2014 r.

Perspektywa finansowania 2014-2020 oferuje 6 krajowych programów operacyjnych, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej oraz 16 programów operacyjnych o zasięgu regionalnym o łącznym dofinansowaniu 31,28 mld euro. Programami krajowymi zarządzać będzie minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, programami regionalnymi natomiast samorządy poszczególnych 16 województw.

Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 – 27,41 mld euro

Program będzie wspierał gospodarkę niskoemisyjną, ochronę środowiska, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu, transport, bezpieczeństwo energetyczne, ochronę zdrowia i kulturę. W szczególności dotowane będą inwestycje z zakresu gospodarki sprzyjającej środowisku i konkurencyjnej ekonomicznie, przedsięwzięcia dotyczące bezpieczeństwa energetycznego i ochrony zdrowia. Beneficjentami będą zarówno podmioty publiczne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, jak i prywatne, głównie duże przedsiębiorstwa. Szczególne znaczenie dla współfinansowania z zakresu dziedzictwa kulturowego i narodowego będzie miała oś priorytetowa 8 pn. „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Program Inteligentny Rozwój – alokacja 8,6 mld euro

Głównym celem programu jest zwiększenie poziomu innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki poprzez aktywizację współpracy firm i sektora nauki, wsparcie i rozwój innowacyjności przedsiębiorców. Część środków programu zostanie również przeznaczona na podniesienie pozycji polskiej nauki na arenie międzynarodowej.

Program Wiedza Edukacja Rozwój – alokacja 4,69 mld euro

Program uwzględnia wsparcie z zakresu zatrudnienia, włączenia społecznego, adaptacyjności, edukacji, szkolnictwa wyższego, zdrowia i dobrego rządzenia, innowacji społecznych i współpracy ponadnarodowej w wymienionych dziedzinach.

Program Polska Cyfrowa – alokacja 2,17 mld euro

Program obejmuje wsparcie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), w szczególności tworzenie sieci szerokopasmowych oraz rozwój e-usług publicznych. Planowane są również działania dotyczące nabywania i rozwoju kompetencji cyfrowych. Beneficjentami programu będą przede wszystkim przedsiębiorstwa telekomunikacyjne, administracja publiczna, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe.

Program Polska Wschodnia – alokacja 2mld euro

Program dotował będzie przedsięwzięcia z zakresu inwestycji dla województw Polski Wschodniej w ramach wsparcia wzrostu konkurencyjności i innowacyjności, aktywności przedsiębiorców i instytucji otoczenia biznesu w obszarze B+R oraz ich promocję na rynkach międzynarodowych. Ponadto, realizowane będą projekty związane z rozwojem komunikacji miejskiej oraz poprawą dostępności wewnętrznej w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej i obszarach je otaczających.

Program Pomoc Techniczna – alokacja 700,12 mln euro

Program zapewni efektywne funkcjonowanie systemu wdrażania środków unijnych w Polsce i wsparcie instytucji wykonujących obowiązki nałożonych przez nowe przepisy unijne. Prowadzone będą też działania edukacyjne, szkoleniowe oraz promocyjne.

Możliwości finansowania projektów z zakresu dziedzictwa kulturowego i ochrony nad zabytkami oferuje Regionalny Program Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Program finansowany będzie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Alokacja dla województwa małopolskiego wznosi 2 878 215 972 euro. Poniżej przedstawiono zakres tematyczny priorytetów korelujący z szeroko pojętą opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego w odniesieniu do możliwości finansowania projektów na obszarze objętym opracowaniem.

OŚ PRIORYTETOWA 6. DZIEDZICTWO REGIONALNE

DZIAŁANIE 6.1 Rozwój dziedzictwa kulturowego

Celem działania jest zachowanie dziedzictwa kulturowego i włączanie go w obieg gospodarczy, społeczny i kulturalny poprzez twórcze wykorzystywanie jego zasobów. Realizacja działania przyczyni się do wzrostu efektywności wykorzystania potencjałów dziedzictwa kulturowego. Rezultatem interwencji będzie przede wszystkim ochrona i zwiększenie dostępności do zasobów materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu oraz wzrost uczestnictwa w kulturze. Konsekwencją działań będzie także rozwój powiązanej z zasobami dziedzictwa oferty kulturalnej i turystycznej, a co za tym idzie – wzrost ruchu turystycznego w Małopolsce, co przełoży się na zwiększenie udziału dziedzictwa kulturowego w społeczno-gospodarczym rozwoju regionu.

W ramach działania realizowane będą następujące poddziałania, których beneficjentem może stać się Gmina Moszczenica:

Poddziałanie 6.1.1 Ochrona i opieka nad zabytkami

Poddziałanie finansować będzie projekty związane z realizacją prac konserwatorskich, restauratorskich, prac zabezpieczających przed zniszczeniem oraz robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach nieruchomości (wraz z ich otoczeniem) wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa małopolskiego (ze szczególnym uwzględnieniem zabytków znajdujących się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO lub uznanych za Pomnik Historii oraz zabytków położonych na terenie parków kulturowych). Rezultatem działań będzie zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części i dostosowywanie tych obiektów do nowych (lub rozwój istniejących) funkcji gospodarczych i kulturalnych. Działalność wprowadzona lub rozwinięta w obiektach zabytkowych w wyniku realizacji projektu powinna zapewnić poprawę efektywności ich funkcjonowania, w tym środki na ich utrzymanie, z uwzględnieniem obowiązku korzystania z

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, a także popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenia dla historii i kultury. Projekty związane z pielęgnacją, konserwacją oraz restauracją zabytkowych parków i ogrodów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa małopolskiego, powiązane z rozwojem funkcji zabytkowych parków i ogrodów oraz wykorzystaniem ich potencjału dla rozwoju turystyki. Prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty górnicze prowadzone w zabytkowych kopalniach mające na celu ich ochronę oraz adaptację do nowych (lub rozwój istniejących) funkcji turystycznych i kulturalnych. Prace konserwatorskie, restauratorskie oraz zabezpieczające przed zniszczeniem, prowadzone przy zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków ruchomych województwa małopolskiego, obiektach muzealnych wpisanych do inwentarzy muzealnych, materiałach bibliotecznych wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego oraz materiałach archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego.

Poddziałanie 6.1.2 Udostępnianie i promocja dziedzictwa kulturowego

Działanie finansować będzie przedsięwzięcia związane z udostępnianiem dziedzictwa kulturowego poprzez organizację prezentacji kolekcji i zbiorów w kraju i zagranicą, w szczególności projekty wykorzystujące nowe technologie przy aranżacji wystaw oraz dla tworzenia oferty uwzględniającej potrzeby osób z niepełnosprawnością, a także działania aktywizujące społeczność wokół projektu oraz projekty związane z udostępnianiem i promocją materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu oraz oferty turystycznej opartej na zasobach tego dziedzictwa poprzez realizację projektów kulturalnych, artystycznych i interdyscyplinarnych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

DZIAŁANIE 6.2 Rozwój dziedzictwa przyrodniczego

Celem działania jest zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej oraz zapobieganie degradacji środowiska naturalnego, przy jednoczesnym zrównoważonym gospodarowaniu tymi zasobami dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Realizacja działania przyczyni się do osiągnięcia celu dotyczącego poprawy ochrony różnorodności biologicznej oraz do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów naturalnych w regionie. Jego rezultatem będzie zahamowanie spadku różnorodności biologicznej na obszarach cennych przyrodniczo oraz poprawa warunków umożliwiających zrównoważone korzystanie z zasobów dziedzictwa przyrodniczego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

Poddziałanie 6.2.1 Ochrona bioróżnorodności biologicznej

Poddziałanie związane jest z finansowaniem projektów zmierzających do zachowania oraz ochrony różnorodności biologicznej w regionie, realizowane na terenie objętym formą ochrony przyrody, w tym na terenie parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, obszarach chronionego krajobrazu poprzez:

- czynną ochronę ekosystemów, siedlisk i gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- rozwój zielonej infrastruktury,
- opracowywanie dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody, inwentaryzację i waloryzację przyrodniczą gmin,
- budowę, rozbudowę i modernizację ośrodków edukacji ekologicznej,
- tworzenie centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich,
- rozwój infrastruktury służącej ochronie przyrody i promocji obszarów cennych przyrodniczo,
- tworzenie nowych oraz ochronę, pielęgnację i konserwację istniejących pomników przyrody, użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

W ramach działania realizowane będą następujące poddziałania, których beneficjentem może stać się społeczność Gminy Moszczenica:

Poddziałanie 6.2.2 Lokalne trasy turystyczne

Poddziałanie wspierać będzie przedsięwzięcia wykorzystujące lokalne zasoby przyrodnicze dla zwiększenia atrakcyjności turystycznej tych obszarów, w szczególności działania służące właściwemu ukierunkowaniu ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, zapewniające lepszą ochronę wartości przyrodniczych, a jednocześnie przyczyniające się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej tych obszarów, w szczególności poprzez rozwój i promocję szlaków turystycznych i rekreacyjnych.

DZIAŁANIE 6.3 Rozwój wewnętrznych potencjałów regionu

Celem działania jest stworzenie warunków sprzyjających wzrostowi zatrudnienia poprzez rozwój obszarów o specyficznych potrzebach i potencjałach endogenicznych.

Interwencja przyczyni się do realizacji celu szczegółowego działania poprzez zwiększenie zatrudnienia oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i rozwój społeczno-gospodarczy obszarów ze specyficznymi uwarunkowaniami i zasobami.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA

W ramach działania realizowane będą inwestycje związane z wykorzystaniem i rozwojem wewnętrznych potencjałów, wynikających w szczególności ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych lub przestrzennych regionu. Wspierane będą projekty wynikające z „Planów działań”, tworzących spójną zintegrowaną koncepcję rozwoju danego terytorium, wskazujących powiązane ze sobą projekty (zarówno ze środków EFRR i EFS), których realizacja w konsekwencji przyczyni się do zwiększenia zatrudnienia na danym terytorium.

Poddziałanie 6.3.1 Wsparcie lokalnych zasobów

Poddziałanie swym dofinansowaniem obejmować będzie projekty związane z wykorzystaniem i rozwojem lokalnych zasobów przyrodniczych lub krajobrazowych, realizowane w szczególności przez budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej (np. zagospodarowywanie turystyczne otoczenia zbiorników i cieków wodnych).

Wśród alternatywnych możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych można uwzględnić formułę partnerstwa publiczno-prywatnego. W kontekście definicji art. 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 696), Gmina Moszczenica wpisuje się w jej ramy ww. definicji, jako: *jednostka sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych*. Uzupełnieniem klasyfikacji realizacji inwestycji w ramach modelu PPP jest definicja przedmiotu realizacji – rodzaju projektów, które weryfikuje treść ustawy o PPP jako:

- a) budowę lub remont obiektu budowlanego,
  - b) świadczenie usług,
  - c) wykonanie dzieła, w szczególności wyposażenie składnika majątkowego w urządzenia podwyższające jego wartość lub użyteczność, lub
  - d) inne świadczenie
- połączone z utrzymaniem lub zarządzaniem składnikiem majątkowym, który jest wykorzystywany do realizacji przedsięwzięcia publiczno-prywatnego lub jest z nim związany.

10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Realizacja i finansowanie prac dotyczących obiektów zabytkowych na terenie Gminy Moszczenica, w tym prac remontowo-konserwatorskich, będzie realizowane w oparciu o Wieloletni plan finansowy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MOSZCZENICA**11. Spis tabel**

Tabela 1: Wykaz obiektów figurujących w GEZ.	32
Tabela 2: Wykaz kierunków i zadań w ramach priorytetu I pn. Renowacja i rewitalizacja obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego Gminy Moszczenica w celu stworzenia spójnego wizerunku gminy oraz zachowania rozwoju społeczno-gospodarczego.....	44
Tabela 3: Wykaz kierunków i zadań w ramach priorytetu II pn. Opieka nad dziedzictwem kulturowym i aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy.	45
Tabela 4: Wykaz kierunków i zadań w ramach priorytetu III pn. Promocja i edukacja w celu kreowania tożsamości narodowej obywateli.	45
Tabela 5: Wykaz planowanych inwestycji w zakresie opieki nad zabytkami w ujęciu chronologicznym.	46

12. Spis ilustracji

Ilustracja 1: Plan Gminy Moszczenica, źródło: Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Moszczenica	18
Ilustracja 2: Kościół Parafialny p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej w Moszczenicy.....	34
Ilustracja 3: Drewniana kaplica uwięzienia Pana Jezusa w Moszczenicy, znajdująca się na cmentarzu.	34
Ilustracja 4: Kamienna figura św. Wojciecha w Staszkówce.	35
Ilustracja 5: Dom Młodzieży im. Abpa Leona Wałęgi w Moszczenicy.	36
Ilustracja 6: Cmentarz wojenny w Moszczenicy nr 124, źródło: http://groby.radaopwim.gov.pl	37
Ilustracja 7: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 116, źródło: http://groby.radaopwim.gov.pl	37
Ilustracja 8: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 117, źródło: http://groby.radaopwim.gov.pl	38
Ilustracja 9: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 118, źródło: http://groby.radaopwim.gov.pl	38
Ilustracja 10: Cmentarz wojenny w Staszkówce nr 119, źródło: http://groby.radaopwim.gov.pl	39